

ВПЛИВ ПСИХІЧНОГО СТАНУ НА УМОТИВОВАНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА КРИЗОВИХ УМОВАХ ВИКОНАННЯ БОЙОВОГО ЗАВДАННЯ

Руденко Яна Сергіївна¹

¹Аспірантка навчально-наукової лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру; Національний університет цивільного захисту України; Заступник командира роти з психологічної підтримки персоналу в/ч А4165; лейтенант Збройних Сил України; м. Дружківка (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/https://orcid.org/0000-0002-2815-7259>

UDC: 159.944.4

АНОТАЦІЯ

В статті розглянуті питання: різноманітності психоемоційного стану військовослужбовців під час перебування в зоні бойових дій; впливу мотивації на виконання завдань за призначенням. Розглянуті роботи науковців, психологів та психіатрів, щодо впливу психічного стану на поведінку людини; вплив несприятливих симптомів психічних розладів військовослужбовців на виконання своїх обов'язків. Проведено аналіз психологічного стану військовослужбовців окремого підрозділу та його вплив на умотивованість військових.

В роботі використані наступні психологічні методи обробки інформації: теоретичні, спостереження, емпіричні, біографічні, обробка даних. Для емпіричного дослідження використовувалися наступні методики: «Дослідження основних складових готовності військовослужбовців до захисту України від військової агресії»; «Коротка шкала тривоги, депресії та ПТСР (Б. Харт)»; «Шкала оцінки рівня реактивної та особистісної тривожності (Ч. Спілбергер в адаптації Ю. Ханіна)»; «Методика шкалою самооцінки психофізіологічного стану (О. Кокун)».

Виходячи з оброблених результатів дослідження та наукових робіт психологів потрібно брати до уваги висновки науковців та втілювати в роботі військового психолога. Тема впливу несприятливих розладів на мотивацію людини мало досліджена і є відкритою до подальших наукових досліджень.

Ключові слова: психічний стан, екстремальна ситуація, кризова ситуація, війна, бойові дії, мотивація, військовослужбовець, бойовий стрес, психологічна підтримка, ПТСР, тривожність, психічне виснаження, емоційна стабільність.

Постановка проблеми. Дивлячись на обставини, які сьогодні складаються в нашій державі, хочеться розпочати цю наукову роботу з притчі, яка розкриває велич внутрішнього світу людини та вагу мотивації: «Монах, що керує будівництвом собору, вирішив подивитися, як працюють робітники. Він підійшов до першого і попросив розказати про свою роботу. Я сиджу перед каменем і працюю різцем. Нудна і важка робота, - сказав той зі

злістю. Монах підійшов до другого і запитав його те саме. Я різжу камінь і цим заробляю гроші. Тепер моя сім'я не голодує, - стримано відповів той. Монах запитав і третього про його роботу. З боку здається, що я різжу камінь. Але насправді я будую Собор, який стоятиме тисячу років. Я будую майбутнє, посміхнувшись, сказав робітник» (Poslannya do Kolosyan sv. ap. Pavla 12:2.).

В період російсько-української війни,

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Yana Rudenko

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

важливу роль відіграє психоемоційний стан військовослужбовця, його реакція на зовнішні та внутрішні подразники, його мотивація до виконання бойових завдань за призначенням. За мотивацію військовослужбовця, його подальше життя, за успішне виконання завдань в зоні ведення бойових дій (ЗВБД), та морально-психологічний стан (МПС) усього підрозділу в цілому відповідає заступник командира роти з психологічної підтримки персоналу (ЗКР з ППП), він виявляє та надає відповідну допомогу. У подальшому ЗКР з ППП, за потреби, направляє військового до пункту надання психологічної допомоги, до психолога або психіатра.

Для розуміння потреб та вчасної допомоги військовослужбовцям, які виконують бойові завдання за призначенням в екстремальних та кризових умовах, потрібно своєчасно (періодично) діагностувати їх психоемоційний стан, виходячи з цього, надавати відповідну допомогу (Bondarev G.V., Krut P.P., 2020).

Бувають випадки, коли через невчасне виявлення неспокійних симптомів психічних розладів, військовослужбовці відмовляються від виконання своїх обов'язків. Погіршується МПС, з'являється тривожність, невпевненість, депресивність, атакують страхи, мотивація при цьому знижується, або раніше дієві мотиваційні стимули втрачають свою актуальність (Kokun O.M., Pishko I.O., Lozinska N.S., 2016).

В таких випадках проводиться індивідуальна робота із кожним військовим, і надається психологічна допомога. У разі, коли допомога виходить за межі компетентності військового психолога, військовослужбовець із

відповідними заключеннями направляється до клінічного психолога та/або психіатра, для діагностики психічного захворювання, постановки відповідного діагнозу та отримання лікування (Tomchuk S.M., 2017).

Для того, щоб борець вправно та згідно із наказом виконував своє завдання за призначенням, вірно оцінював всі ризики та повернувся живим і здоровим, потрібна «здорова» реакція нервової системи, відповідний психічний стан. Для підтримки «робочого» психічного стану військового розроблений комплекс дій/вправ, який входить у навчальний процес при проходженні базової військової підготовки (БЗВП).

Психічний стан військовослужбовця є важливим параметром мотиваційної сфери особистості. Вивчення впливу психічного стану військового дозволяє застосовувати отримані знання у системі соціально-психологічного супроводу в умовах війни. Виявлення впливу посттравматичного стресового розладу та інших неспокійних симптомів психічного розладу є надзвичайно актуальною та важливою задачею сьогодення (Kokun O.M. et al., 2016; Kushnirova T.V. et al., 2015; Prihodko I.I. et al., 2016).

Аналіз впливу психічного стану військовослужбовця на його мотивацію може надати корисні знання для вдосконалення рекрутингової кампанії та мобілізаційного відбору на службу до лав ЗСУ, уможливить продуктивність морально-психологічного впливу на свідомість військовослужбовця щодо виконання завдань за призначенням.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні науковці вважають, що на психічний

стан людини впливають різноманітні внутрішні та зовнішні подразники, які можуть мати позитивний і негативний підтекст. Дії та переживання особистості, визначаються досвідом і системою ставлень, що визначають, реакцію на зовнішні впливи та ініціюють поведінку людини.

Протягом життя людину супроводжує низка психічних станів. Це можуть бути емоційні стани, вольові стани та стани свідомості, причому свідомість визначається, як психічний стан, в якому відбувається психічна діяльність.

Інші науковці підтримують гіпотезу, що вказує на зумовленість виникнення психічних станів поточною ситуацією та визначає психічний стан, як відносно стійку структурну організацію усіх компонентів психіки, яка виконує функцію активної взаємодії людини із зовнішнім середовищем, яка представлена на даний момент певною ситуацією (Prihodko I.I. et al., 2016).

У своїх роботах А. Прохорова, Ю. Щербатих, А. Маклакова, А. Мосіна, О. Кокун, О. Тімченко та інші наголошували, що *психічний стан* – це складний психологічний аспект, який пронизує все життя людини та її життєдіяльність. Оточення людини значимим чином впливає на її життя і, як наслідок, на психічні стани (Kokun O.M. et al., 2016; Kokun O.M. et al., 2019; Kushnirova T.V. et al., 2015; Prihodko I.I. et al., 2016).

Психічний стан розглядається дослідниками як складне, інтегративне, цілісне поліфункціональне та поліструктурне явище психічного життя особистості, що виступає зв'язуючою ланкою між психічним процесом та

властивостями; як складний інтегративний прояв психіки в усій сукупності її взаємозв'язків, у якому відображаються психологічні властивості та характер впливу зовнішніх чинників на особистість; як засіб організації психічних процесів і формування особистісних властивостей, що забезпечує певний рівень мобілізації та активності особистості, сприяє чи перешкоджає продуктивній психічній діяльності (Tomchuk S.M., 2017).

В житті військовослужбовця, як і цивільного, важливу спонукальну дію на подальше життя відіграє мотивація, стимули які надихають на виконання завдань і задоволення потреб людини. Мотивація є однією зі складових майбутнього життя військовослужбовця, який знаходиться в зоні бойових дій та виконує завдання за призначенням.

За результатами досліджень мотиваційної сфери людини В.О. Климчук довів, що при депресивному розладі особистості також страждає мотиваційна сфера особистості. Цей прояв відбувається поступово у житті людини та деструктивно відображається на когнітивних функціях: зменшується бажання працювати, спілкуватися, порушується здатність до вольової регуляції, виникає відчуття втрати сенсу життя. Також у ставленні до можливості подолати саму депресію – з'являється байдужість до себе й свого здоров'я, зникає надія, втрачається віра у те, що допомога можлива (Klimchuk V.O., 2015).

Найважливішим наслідком втрати мотивації як до життя в цілому, так і до одужання є депресія, яка призводить до зменшення активності, уникання допомоги, що, у свою чергу, призводить до того, що депресія не зни-

кає, і цикл починається знову. Цей процес детально представлено на рисунку 1.

Климчук В.О. в своїх роботах зазначає, що переживання особою травми може спричинити низку наслідків для її психічного здоров'я, серед яких найпоширеніші – ПТСР і де-

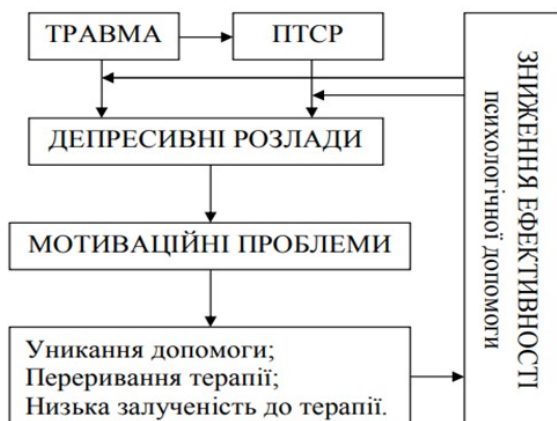

Рис.1. Зміни мотиваційної сфери особистості при депресивних розладах

пресія (як самостійний або коморбідний розлад). Завдяки системному застосуванню інтервенційних технік стає можливим оновлення «мотиваційної мови» особистості, що веде до більш широкого бачення ситуації, себе, своєї проблеми, сприяє появі надії та спонукає до виходу зі стану амотивації (Klimchuk V.O., 2015).

Ще з одне з важливих та цікавих досліджень яке ми розглянули, провели науковці Коваль М.Є. та Венгер О.П. про особливості психопатологічної симптоматики у учасників бойових дій з неспсихотичними психічними розладами, які перенесли захворювання на covid-19. Воно базується на гіпотезі про шкідливий вплив вірусної інфекції на психіку людини, її сприйняття та чутливість нервової системи (Koval M. Ye, Venger O.,2023).

В їх дослідженні прийняли участь учас-

ники бойових дій з неспсихотичними психічними розладами. Науковцями було встановлено, що учасникам бойових дій (УБД), які перенесли захворювання на COVID-19, були притаманні значуще вищі рівні посттравматичного стресу, включаючи симптоматику вторгнення, уникання, збудливості та провини, а також посттравматичної депресії, тривоги і стресу.

Це дозволяє розглядати COVID-19 в якості актуального фактору, що обтяжує психопатологічні прояви в учасників бойових дій з неспсихотичними психічними розладами. Вони зазначили, що сьогодні вже не викликає сумніву тісна асоційованість корона-вірусної інфекції з широким спектром психічних розладів (Koval M. Ye, Venger O.,2023).

За результатами багатьох інших досліджень психічних станів УБД доведено, що найбільш частим неспсихотичним психічним розладом в умовах військового конфлікту, є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Бойовий вплив пов'язаний з високим рівнем стресу, тривале продовження терміну служби, ГСР/ПТСР, проблеми з родичами, соціальна незахищеність, шкідливі звички, відсутність мотивації тощо, це чинники які впливають на роботу психіки військового, його оцінку ситуації, його майбутнє життя, його психічний стан (Avramenko O.M., 2016; Prihodko I.I. et al., 2016).

Вплив бойових психологічних травм відображається на функціонуванні організму в цілому. Особливе значення набувають стреси пов'язані із залишенням своїх звичайних щоденних місць служби для підготовки та виконання завдань, труднощами з психологічною адаптацією (Klimchuk V.O., 2015).

Важливу роль під час служби УБД відіграє мотиваційний психічний стан. Його науковці описують, як інтегральний комплекс наявних характеристик, що впливають на результат професійної діяльності, виконання службового (бойового) завдання (Kisil Z.R., Shvets D.V., 2023).

Аналіз наукової літератури показав, що місце і роль мотиваційних психічних станів військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, є не достатньо вивченою і розкритою темою. Структурні чинники мотиваційних психічних станів є важливими складовими професійно-службової (бойової) діяльності військовослужбовців; застосування результатів досліджень сприятиме ефективній організації їх діяльності в межах виконання бойового завдання за призначенням (Bondarev G.V. et al., 2020; Prihodko I.I. et al., 2016).

Аналізуючи роботи науковців про психічні стани, можна зазначити, що тема цікава, велика і неосяжна. Значущість і актуальність, досліджень психічного мотиваційного стану УБД залишається задачею, яка потребує скрупульозного наукового дослідження та обґрунтування.

Результати таких досліджень дають змогу використовувати ці знання вже сьогодні: на першому етапі знайомства із мобілізованими: аналізується на скільки може бути вразлива їх нервова система та прогнозується на скільки висока їх стійкість до бойового стресу. Також, виходячи з цього, можемо робити додаткові висновки і удосконалити алгоритм роботи з мотивацією таких військових.

Незважаючи на широку представленість вивчення впливу психічних станів на

поведінку військовослужбовців в різних ситуаціях службової діяльності й досі залишаються невирішеними питання впливу психічного стану на вмотивованість людини; на її внутрішні переконання та на психологічну готовність до виконання завдань за призначенням в умовах реальної екзистенціальної загрози.

Мета та завдання. Мета статті полягає у висвітленні психічного стану військовослужбовців та виявлення його впливу на мотивацію виконання бойового завдання.

Методологія дослідження. У дослідженні взяли участь військовослужбовці окремого аеромобільного підрозділу в/ч А4165, які виконують завдання безпосередньо на першій лінії оборони країни під час війни. Загальна кількість досліджуваних 100 військовослужбовців. Вік досліджуваних складає від 25 до 57 років.

Для емпіричної частини нашого дослідження використовувалися наступні методики: «Дослідження основних складових готовності військовослужбовців до захисту України від військової агресії»; «Коротка шкала тривоги, депресії та ПТСР (Б. Харт)»; «Шкала оцінки рівня реактивної та особистісної тривожності (Ч. Спілбергер в адаптації Ю. Ханіна)»; «Методика шкалової самооцінки психофізіологічного стану (О. Кокун)».

Даний комплекс методик дозволяє різносторонньо розглянути питання впливу психічного стану військовослужбовця на його вмотивованість до виконання службових завдань безпосередньо щодо захисту країни.

Додатково в дослідженні використані наступні психологічні методи обробки інформації: теоретичні (вивчення існуючих джерел

щодо проблеми впливу психологічного стану на мотивацію військовослужбовців та людини в загалі); спостереження (проводилося безпосередньо як під час проведення тестування, а також при додатковому зборі даних щодо психічного стану військовослужбовців в поточному режимі несення служби), біографічні (вивчення особистих анкет досліджуваних) тощо.

Опитування проводилося під час перебування військовослужбовців в зоні відведення на час відновлення стану, після та/або перед виїздом на виконання у ЗБД.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні прийняли участь військовослужбовці окремого аеромобільного підрозділу, які виконують бойові завдання на лінії зіткнення та/або знаходяться в зоні бойових дій. Загальна кількість досліджуваних 100 військовослужбовців.

Вже на етапі аналізу особистих анкет досліджуваних був виявлений зв'язок між умотивованістю військовослужбовця до виконання завдань по захисту України та його психічним станом. Ця залежність дає можливість глибше дослідити тему умотивованості військових, та впливу психічного стану на дії під час завдань.

У нашому дослідженні основою для розподілу військових на 3 групи стала методика Б.Харта «Коротка шкала тривоги, депресії та ПТСР». В *першу групу* увійшли бійці в яких відсутні показники порушення психічного стану, від 1 до 3 ознак, що дорівнюється до норми (N). Кількість військових, що увійшли до цієї групи дорівнює 50 % від загальної чисельності респондентів. В *другу групу* увійшли військові

в кількості 11 % осіб. В цій групі допустима кількість проявлень негативних психологічних наслідків травматизації дорівнює 4 ознакам, що рахується в межах допустимої N. *Третю групу* склали 39 % осіб. В ній виразність ознак порушень психічного стану варіюється від 7 до 10 проявів, це свідчить про відхилення від норми психологічного стану.

Аналіз роботи проходив в три основні етапи відповідно до розподілу на групи. Військові проходили тестування на наявність непсихотичних розладів, самооцінку психофізіологічного стану та умотивованість. Результати дослідження по групах наведено в таблицях 1, 2, 3.

Показники I групи. За короткою шкалою виявлення ознак ПТСР середня кількість проявів у військових $\mu = 1$, де μ – середня арифметична кількість прояву ознак ПТСР, що свідчить про відсутність проявів психологічних порушень і дорівнює N.

Показники методики самооцінки психофізіологічного стану військових: самопочуття – 79 %, активність – 75 %, настроїв – 75 %, працездатність – 61 %, зацікавленість до участі в бойових діях – 61 %, бажання виконувати завдання в зоні бойових дій – 57 %, впевненість у своїх силах – 69 %. Де діапазон шкали від 61 до 80 має значення «вищий за середній», а від 41 до 60 – «середній показник», μ самооцінки психофізіологічного стану військовослужбовців в I групі дорівнює 71 %, має вище за середнє значення.

Шкала прояву тривоги має такі значення: показник реактивної тривожності (РТ) де низький рівень дорівнює 16 %, помірний рівень – 65 %, високий рівень – 19 % проявів;

Таблиця 1.

Результати психологічних досліджень військовослужбовців І групи

Кількість респондентів у групах, %	Використані методики							
	Коротка шкала В. Hart	Дослідження готовності військово-службовців до захисту України		Методика шкалованої самооцінки О. Кокур		Шкала тривоги Ч.Д.Спілбегера - Ю.Л.Ханіна		
І група 50% осіб	Відсутні ознаки (1 - 3) / N, $\mu = 1$	I. Чи вважаєте ви зовнішніх ворогів України своїми?		Самопочуття	79%	71%	Реактивна тривожність	
		1) так	84%	Активність	75%		Низький рівень	16%
		2) ні	8%	Настрій	75%		Помірний рівень	65%
		3) важко відповісти	8%	Працездатність	61%		Високий рівень	19%
		II. Як ви оцінюєте особисту готовність до захисту України від військової агресії?		Зацікавленість до участі в бойових діях	61%		Особистісна тривожність	
		1) повністю готовий	47%	Бажання виконувати завдання в зоні бойових дій	57%			
		2) швидше готовий, ніж не готовий	35%					
		3) швидше не готовий, ніж готовий	6%					
		4) не готовий	6%				Впевненість у своїх силах	69%
		5) важко відповісти	6%	Помірний рівень	63%			

особистісна тривожність (ОТ) має показники в яких низький рівень прояву тривоги дорівнює 19 %, помірний рівень – 63 %, високий рівень – 18 % проявів. Зв'язок між ознаками РТ та ОТ має лінійний характер прояву.

Результатами дослідження готовності військовослужбовця до захисту України, в І групі є: 84 % респондентів вважають зовнішніх ворогів України своїми особистими ворогами; 8% військових не вважають ворогів України особистими ворогами; 8 % респондентів не визначилися з конкретним ставленням та дали відповідь «важко було відповісти».

На інше питання «Як Ви оцінюєте особисту готовність до захисту України від військової агресії?» опитані військовослужбовці цієї групи дали такі відповіді: 1) повністю готовий – 47%; 2) швидше готовий, ніж не готовий 35%; 3) швидше не готовий, ніж готовий – 6%; 4) не готовий 6%; 5) важко відповісти було 6% респондентів.

Узагальнюючи результати опитування про готовність військовослужбовців, отримали такі данні: 1) «готовий до захисту України

від військової агресії» – 82 %, сюди увійшли показники «готовий» та «швидше готовий, ніж не готовий»; 2) «не готовий» – 18 %. В критерій «не готовий до захисту України від військової агресії» входять показники «швидше не готовий, ніж готовий», «не готовий» та «важко відповісти». Одразу хочемо зауважити та надати пояснення щодо ствердження «важко відповісти»: коли людині важко відповісти на питання, вона не може стверджено дати відповідь «так» та/або не готова висловлювати свої думки заперечення із своїх міркувань, можемо припустити, що це твердження дорівнює відповіді «ні».

За результатами дослідження отримали наступні показники в II групі (див. табл. 2).

Показники II групи. За короткою шкалою виявлення ознак ПТСР середня кількість проявів у військових II групи $\mu = 4$, що свідчить про допустиму кількість проявів психологічних порушень і дорівнює N.

Показники методики самооцінки психофізіологічного стану військових: самопочуття – 64 %, активність – 58 %, настрої –

64 %, працездатність – 66 %, зацікавленість до участі в бойових діях – 64 %, бажання виконувати завдання в зоні бойових дій – 59 %, впевненість у своїх силах – 63%; μ самооцінки психофізіологічного стану військовослужбовців в II групі дорівнює 53 % і має середнє зна-

важно було відповісти – 0% опитуваним.

На інше питання «Як Ви оцінюєте особисту готовність до захисту України від військової агресії?» опитані військовослужбовці дали такі відповіді: 1) повністю готовий – 27 %; 2) швидше готовий, ніж не готовий

Таблиця 2.

Результати психологічних досліджень військовослужбовців II групи

Кількість респондентів у групах, %	Використані методики							
	Коротка шкала В. Hart	Дослідження готовності військовослужбовців до захисту України		Методика шкалованої самоо-		Шкала тривоги Ч.Д.Спілбегера - Ю.Л.Ханіна		
II група 11% осіб	Допустима кількість проявлень ознак (4) /в межах N, $\mu = 4$	I. Чи вважаєте ви зовнішніх ворогів України своїми?		Самопочуття	64%	Реактивна тривожність		
		1) так	82%	Активність	58%			
		2) ні	18%	Настрій	64%			
		3) важко відповісти	0%	Працездатність	66%			
		II. Як ви оцінюєте особисту готовність до захисту України від військової агресії?		Зацікавленість до участі в бойових діях	64%	Високий рівень		45 %
		1) повністю готовий	27%					
		2) швидше готовий, ніж не готовий	73%	Бажання виконувати завдання в зоні бойових дій	59%	Особистісна тривож-		
		3) швидше не готовий, ніж готовий	0%					
		4) не готовий	0%					
		5) важко відповісти	0%	Впевненість у своїх силах	63%	Низький рівень		0%

чення показника.

Шкала прояву тривоги має такі значення: показник реактивної тривожності (РТ) де низький рівень дорівнює 0 %, помірний рівень – 55 %, високий рівень – 45 % проявів; особистісна тривожність (ОТ) має показники в яких низький рівень прояву тривоги дорівнює 0 %, помірний рівень – 64 %, високий рівень – 36 % проявів. Зв'язок між ознаками РТ та ОТ має лінійний характер прояву.

Результатами дослідження готовності військовослужбовця до захисту України, в II групі є: 82 % респондентів вважають зовнішніх ворогів України своїми особистими ворогами; 18 % військових цього не вважають;

73 %; 3) швидше не готовий, ніж готовий – 0 %; 4) не готовий 0 %; 5) важко відповісти було 0 % респондентів.

Узагальнюючі результати опитування про готовність військовослужбовців в II групі можемо сказати, що готові до захисту України від військової агресії всі 100%.

Результати показників опитувань III групи респондентів наведені в таблиці 3.

Показники III групи. За короткою шкалою виявлення ознак ПТСР середня кількість проявів у військових $\mu = 8$, що свідчить про наявність ознак порушень психічного стану, що виходить за межі норм психічного стану.

Показники методики самооцінки пси-

хофізіологічного стану військових: самопочуття – 38 %, активність – 37 %, настрій – 39 %, працездатність – 37 %, зацікавленість до участі в бойових діях – 30 %, бажання виконувати завдання в зоні бойових дій – 23 %, впевненість у своїх силах – 36 %. Де діапазон шкали від 21 до 40 має значення нижче середнього; μ самооцінки психофізіологічного стану військовослужбовців в III групі дорівнює

групі є такі результати: 69 % респондентів вважають зовнішніх ворогів України своїми особистими ворогами; 8 % військових цього не вважають., важко було відповісти – 21 % опитуваним.

На інше питання «Як Ви оцінюєте особисту готовність до захисту України від військової агресії?» опитані військовослужбовці дали такі відповіді: 1) повністю готові – 10 %;

Таблиця 3.

Результати психологічних досліджень військовослужбовців III групи

Кількість респондентів у групах, %	Використані методики							
	Коротка шкала В. Hart	Дослідження готовності військовослужбовців до захисту України		Методика шкалової самоо-		Шкала тривоги Ч.Д.Спілбергера - Ю.Л.Ханіна		
III група 39% осіб	Наявність ознак порушень психічного стану (5 - 10), μ = 8	I. Чи вважаєте ви зовнішніх ворогів України своїми?		Самопочуття	38%	Реактивна тривожність		
		1) так	69%	Активність	37%			
		2) ні	8%	Настрій	39%			
		3) важко відповісти	21%	Працездатність	37%	Низький рівень	0%	
		II. Як ви оцінюєте особисту готовність до захисту України від військової агресії?		Зацікавленість до участі в бойових діях	30%	Помірний рівень	13%	
						Високий рівень	87%	
		1) повністю готовий	10%	Бажання виконувати завдання в зоні бойових дій	23%	Особистісна тривож-		
		2) швидше готовий, ніж не готовий	36%					
		3) швидше не готовий, ніж готовий	33%			Впевненість у своїх силах	36%	Низький рівень
		4) не готовий	16%	Помірний рівень	13%			
5) важко відповісти	5%	Високий рівень	87%					

34 %, має нижчий за середній показник.

Шкала прояву тривоги має такі значення: показник реактивної тривожності (РТ) де низький рівень дорівнює 0 %, помірний рівень – 13 %, високий рівень – 87 % проявів; особистісна тривожність (ОТ) має показники в яких низький рівень прояву тривоги дорівнює 0 %, помірний рівень – 13 %, високий рівень – 87 % проявів. Зв'язок між ознаками РТ та ОТ має лінійний характер прояву.

Результатами дослідження готовності військовослужбовця до захисту України, в III

2) швидше готові, ніж не готові 36 %; 3) швидше не готові, ніж готовий – 33 %; 4) не готові 16 %; 5) важко відповісти було 5 % респондентів.

Узагальнюючи результати опитування про готовність військовослужбовців III групи можемо сказати, що готові до захисту України від військової агресії 46 % (сюди також входять показники «готовий» та «швидше готовий, ніж не готовий»); 2) «не готовий» – 54 %. В цьому дослідженні до критерію «не готовий до захисту України від військової агресії» вхо-

дять показники «швидше не готовий, ніж готовий», «не готовий» та «важко відповісти».

В таблиці 4 наведено остаточні дані результатів опитувань військовослужбовців окремого підрозділу. В *I групі* готові до виконання завдань за призначенням 82 % військовослужбовців, при цьому у них відсутні прояви негативних психічних станів, самооцінка психофізіологічного стану дорівнює 71 %, що має вище за середнє значення. При цьому високий рівень реактивної та особистісної тривоги мають 19% та 18% військовослужбовців відповідно.

ник 34 %, що має нижчий за середній показник. Високий рівень реактивної та особистісної тривожності мають 87 % військових.

Висновки. Виходячи з наведених результатів ми можемо казати про те, що вищий рівень готовності до виконання завдань за призначенням, а значить і рівень умотивованості, має *перша група* досліджуваних, у якій рівень прояву неспокійних розладів дорівнює $\mu = 1$, що є нормою. При цьому вона має вищий рівень самооцінки психофізіологічного стану ніж в інших групах; до того ж, рівень високої тривожності в цій групі мають лише

Таблиця 4.

**Результати психологічних досліджень військовослужбовців
окремого аеромобільного підрозділу**

Коротка шкала B. Hart	Дослідження готовності військовослужбовців до захисту України		Методика шкалової самооцінки психофізіологічного стану О. Кокун	Шкала тривоги Ч.Д.Спілбегера - Ю.Л.Ханіна		
I група $\mu = 1$	Готовий до виконання	82%	71%	Реактивна тривожність	Високий рівень	19%
	Не готовий до виконання	18%		Особистісна тривожність		18%
II група $\mu = 4$	Готовий до виконання	100%	53%	Реактивна тривожність	Високий рівень	45%
	Не готовий до виконання	0%		Особистісна тривожність		36%
III група $\mu = 8$	Готовий до виконання	46%	34%	Реактивна тривожність	Високий рівень	87%
	Не готовий до виконання	54%		Особистісна тривожність		87%

В *II групі* респондентів готові до виконання завдань за призначенням 100 % військовослужбовців, при цьому наявність проявів негативних психічних станів в межах N. Самооцінка психофізіологічного стану дорівнює 53 %, має середнє значення показника. Високий рівень реактивної тривожності мають 45 % військових, особистісної 36 %.

В *III групі* до виконання завдань за призначенням готові 46 % військовослужбовців, вони мають наявність проявів порушень психічного стану які виходять за межі допустимої кількості проявів і дорівнюють восьми. Самооцінка психофізіологічного стану має показ-

19 % респондентів.

Також, з високими показниками готовності до виконання завдань за призначенням ми можемо виділити і *другу групу* респондентів, в якій прослідковується 100% готовність до виконання завдань за призначенням. В цій групі рівень самооцінки психофізіологічного стану військовослужбовця є нижчим – 53%; рівні прояву РТ та ОТ мають значно вищі показники прояву високого рівня тривожності – 45% та 36% відповідно, що може впливати на мотиваційну стійкість військовослужбовця.

На відміну від попередніх груп, *третьою групою* опитуваних має нижчі показники про-

явів умотивованості і при цьому високі показники проявів неспихотичних розладів. Тож, ми можемо сказати, що психічні розлади впливають на умотивованість військового, і ця залежність має лінійний характер прояву.

Високі показники проявів неспихотичних розладів впливають на якість життя військовослужбовця, мотивацію що до виконання завдань, на його стосунки й комунікацію, в цілому на рівень психологічного добробуту людини, та мають руйнівний характер. Для вчасного виявлення та надання психологічної допомоги на кожному етапі становлення військового з ним працює, його веде військовий психолог, та/або ЗКР з ППП. Аналізуючи поведінку військового, причини виникнення стресу, обирається відповідна стратегія роботи, метод терапії та/або подальші дії. Виходячи з оброблених результатів дослідження та наукових робіт психологів можна вже зараз взяти до уваги висновки науковців та втілювати в роботі. Тема впливу неспихотичних розладів на мотивацію людини мало досліджена і є відкритою до подальших наукових досліджень.

References :

- Poslannya do Kolosyan sv. ap. Pavla 12:2. Pritcha pro troh budivnichih [The Epistle to the Colossians 12:2. The parable of the three builders.]. <https://www.prytchi.in.ua/prytcha-pro-troh-budivnychyh>.
- Bondarev G.V., Krut P.P. (2020). Osnovi viyskovoyi psihologiyi: navch. posib. [Fundamentals of military psychology]. Harkiv. nats. unt vnutr. sprav. Harkiv. 272 s. https://books.ndcnangu.co.ua/books/Osnovy_viiskovoi_psykholohi.pdf.
- Tomchuk S.M. (2017). Negativni psihichni stani, yih struktura, metodologiya ta metodi doslidzhennya [Negative mental states, their structure, methodology and research methods] // Naukoviy chasopis NPU Imeni M.P. Dragomanova. 12. Psihologichni nauki. S. 127-130. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3880/Tomchuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Klimchuk V.O. (2015). Motivatsiyno-diskursivna fasilitatsiya u praktitsi psihologichnoyi dopomogi pri depresiyi travmatichnogo genezisu [Motivational-discursive facilitation in the practice of psychological assistance for depression of traumatic origin] // Psihologichna dopomoga osobistosti, scho perezhivae naslidki travmatichnih podiy. Zbirnik statey. [Za red. T.M. Titarenko]. K.: Milenium, 2015. S. 14-25. https://ipz.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/klymchuk_statija.pdf.
- Avramenko O.M. (2016). Printsipi terapiyi nepsihotichnih psihichnih rozladiv u patsientiv iz hronichnim bolovim sindromom: vid kompleksnoyi diagnostiki do kompleksnoyi kuratsiyi [Principles of treatment of non-psychotic mental disorders in patients with chronic pain syndrome: from comprehensive diagnostics to comprehensive curation] // Neyronews. Klinichni doslidzhennya. 2016. T. 22, №1 (84). S. 49-52. [https://neuronews.com.ua/uploads/issues/2017/3\(87\)/3_17_12_e10ecdde07c99432a8d3e6930b74a2e0.pdf](https://neuronews.com.ua/uploads/issues/2017/3(87)/3_17_12_e10ecdde07c99432a8d3e6930b74a2e0.pdf).
- Koval M. Ye, Venger O. (2023). Features of Psychopathological Symptoms in Combatants with Non-Psychotic Mental Disorders Who Had COVID-19// Ukrayinskiy zhurnal meditsini, biologiyi i sportu. Tom. 8, №1 (41). https://www.researchgate.net/publication/368857701_Features_of_Psychopathological_Symptoms_in_Combatants_with_Non-Psychotic_Mental_Disorders_Who_Had_COVID-19.
- Kisil Z.R., Shvets D.V. (2023). Motivatsiya diyalnosti lyudini: Navchalniy posibnik u shemah, tablitsyah, komentaryah [Motivation of human activity: A textbook in diagrams, tables, and comments]. Odesa: Vidavnitstvo ODUVS. 154 s.
- Kokun O.M., Pishko I.O., Lozinska N.S. (2016). Osoblivosti viyavu negativnih psihichnih staniv u viyskovosluzhbovtziv, yaki otrimali boyovi flzichni ta psihichni travmi [Peculiarities of manifestation of negative mental states in military personnel who have received combat physical and mental injuries] // Problemi ekstremalnoyi ta krizovoyi psihologiyi. Zbirnik naukovih prats. Vip. 19. Harkiv: NUTsZU. S. 146-152. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/704979/1/Kokun_16.pdf.
- Kokun O.M., Agaev N.A., Pishko I.O., Lozinska N.S., Kornya L.V. (2019). Psihologichna otsinka suyitsidalnogo riziku u viyskovosluzhbovtziv [Psychological assessment of suicidal risk in military personnel]. Metodichniy posibnik. K.: NDTs GP ZSU, 206 s.
- Kushnirova T.V., Chichuga M.M. (2015). Osoblivosti destruktivnih psihichnih staniv personalu ustanov vikonnannya pokaran v profesiyini diyalnosti [Features of destructive mental states of personnel of penalty institutions in professional activities] // Naukoviy chasopis Natsionalnogo pedagogichnogo universitetu Imeni M.P. Dragomanova. Seriya 12: Psihologichni nauki. Vipusk 2(47). C. 15-21. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/704979/1/Kokun_16.pdf.

[enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13183/
Kushnirova_Chychuha.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13183/Kushnirova_Chychuha.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Prihodko I.I. (2016). *Dinamika psichichnih staniv viyskovosluzhbovtiv sil ohoroni pravoporyadku pri vikonanni sluzhbovo-boyovih zavdan pid chas masovih zavorushen* [Dynamics of mental states of law enforcement officers when performing service and combat tasks during mass riots] [Tekst]: monografiya / I.I. Prihodko, O.V. Timchenko, A.A. Liman ta In. / Za zag. red. prof. I.I. Prihodka. H.: NA NGU. 130 s.

Yana Rudenko

PhD student of the Educational and Research Laboratory of Extreme and Crisis Psychology of the Research Centre; National University of Civil Defence of Ukraine; Deputy Company Commander for Psychological Support of the Personnel of the A4165 military unit; Lieutenant of the Armed Forces of Ukraine; Druzhkivka (Ukraine)

THE INFLUENCE OF MENTAL STATE ON THE MOTIVATION OF SERVICEMEN DURING THEIR STAY IN EXTREME AND CRISIS CONDITIONS OF PERFORMING A COMBAT MISSION

ABSTRACT

The article draws attention to the problem of the influence of the mental state of servicemen on their motivation in performing combat missions in war. In an extreme environment, where there is a constant threat to life, physical and psycho-emotional exhaustion, the issue of psychological well-being of military personnel is of critical importance. It is the mental state that is a determining factor that affects the level of readiness of a soldier to perform a task, his attitude to service, internal beliefs, self-confidence and ability to overcome difficulties.

The paper describes the results of a study among military personnel who are directly performing tasks on the front line. Using a number of standardized methods (including anxiety scales, PTSD, self-assessment of psychophysiological state), the relationship between the psycho-emotional state of the military and the level of their motivation was assessed. The results allowed us to distinguish three groups of servicemen: with a normal mental state, with an acceptable level of non-psychotic symptoms, and with signs of significant psychological disorders.

The findings of the study show that higher motivation and readiness for combat is inherent in those whose psycho-emotional state is stable and who have no or minimal signs of mental disorders. Instead, servicemen with high levels of anxiety, depression and PTSD symptoms

demonstrate a lower ability to adapt, reduced self-confidence and unwillingness to perform combat missions. Timely detection of disorders, ongoing psychological monitoring and support, as well as systematic work with the motivational sphere of servicemen should become an integral part of training and support for personnel. My experience as a practical psychologist in a military unit confirms that ignoring the signs of exhaustion leads to a loss of combat potential, destruction of internal resources, disorientation in values, and even loss of the meaning of the task.

The article emphasises the need to change approaches to assessing the mental state of personnel. It is proposed to integrate regular psychological diagnostics, to strengthen the training of psychologists at the frontline and to focus research on the motivational component in connection with the psycho-emotional state.

Thus, this work contributes to a deeper understanding of the mechanisms of influence of non-psychotic mental disorders on the motivation of military personnel. It is believed that further research in this area will help to improve the effectiveness of military units, preserve the mental health of personnel and develop effective rehabilitation and support programmes.

Keywords: mental state, extreme situation, crisis situation, war, combat, motivation, serviceman, combat stress, psychological support, PTSD, anxiety, mental exhaustion, emotional stability.

Руденко Яна Сергіївна

Аспірантка навчально-наукової лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру; Національний університет цивільного захисту України; Заступник командира роти з психологічної підтримки персоналу в/ч А4165; лейтенант Збройних Сил України; м. Дружківка (Україна)

ВПЛИВ ПСИХІЧНОГО СТАНУ НА УМОТИВОВА- НІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПЕ- РЕБУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА КРИЗО- ВИХ УМОВАХ ВИКОНАННЯ БОЙОВОГО ЗА- ВДАННЯ

АНОТАЦІЯ

У статті звертається увага на проблему впливу психічного стану військовослужбовців на їхню вмотивованість у виконанні бойових завдань в умовах війни. В умовах екстремального середовища, де постійно присутні загрози життю, фізичне та психоемоційне висна-

ження, питання психологічного благополуччя військових набуває критичної актуальності. Саме психічний стан є визначальним чинником, що впливає на рівень готовності бійця до виконання завдання, його ставлення до служби, внутрішні переконання, віру в себе та здатність долати труднощі.

В роботі описані результати дослідження серед військовослужбовців, які безпосередньо виконують завдання на передовій. За допомогою низки стандартизованих методик (у тому числі шкали тривожності, ПТСР, самооцінки психофізіологічного стану) був оцінений зв'язок між психоемоційним станом військового та рівнем його мотивації. Отримані результати дозволили виокремити три групи військовослужбовців: з нормальним психічним станом, із допустимим рівнем проявів неспсихотичних симптомів та з ознаками значних психологічних порушень.

Висновки дослідження свідчать, що вища умовитованість і готовність до бойових дій притаманна тим, у кого психоемоційний стан є стабільним, хто не має або має мінімальні ознаки психічних порушень. Натомість військові з високими рівнями тривожності, депресивності та симптомів ПТСР демонструють нижчу здатність до адаптації, знижену впевненість у собі та небажання виконувати бойові завдання. Своєчасне виявлення порушень, постійне психологічне спостереження та підтримка, а також системна робота з мотиваційною сферою військовослужбовців мають стати невід'ємною частиною підготовки та супроводу особового складу. Наявний досвід як практичного психолога у військовому підрозділі підтверджує, що ігнорування ознак виснаження призводить до втрати бойового потенціалу особи, руйнування внутрішніх ресурсів, дезорієнтації у цінностях і навіть втрати сенсу виконання завдання.

У статті підкреслюється необхідність зміни підходів до оцінювання психічного стану особового складу. Пропонується інтегрувати регулярну психологічну діагностику, посилити підготовку психологів на фронті та спрямовувати дослідження на вивчення саме мотиваційної складової у зв'язку з психоемоційним станом.

Таким чином, ця робота є внеском у глибше

розуміння механізмів впливу неспсихотичних психічних розладів на мотивацію військовослужбовців. Вважається що подальші наукові розвідки у цьому напрямі допоможуть підвищити ефективність роботи військових підрозділів, зберегти психічне здоров'я особового складу та розробити ефективні програми реабілітації й супроводу.

Ключові слова: психічний стан, екстремальна ситуація, кризова ситуація, війна, бойові дії, мотивація, військовослужбовець, бойовий стрес, психологічна підтримка, ПТСР, тривожність, психічне виснаження, емоційна стабільність.

How to cite (як цитувати):

Rudenko, Y. THE INFLUENCE OF MENTAL STATE ON THE MOTIVATION OF SERVICEMEN DURING THEIR STAY IN EXTREME AND CRISIS CONDITIONS OF PERFORMING A COMBAT MISSION. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 11(3), 34–46. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.3.3> [in Ukrainian]

Руденко, Я. ВПЛИВ ПСИХІЧНОГО СТАНУ НА УМОВИТОВАНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА КРИЗОВИХ УМОВАХ ВИКОНАННЯ БОЙОВОГО ЗАВДАННЯ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 11(3), 34–46. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.3.3>

Дата отримання статті: 03.01.2025

Дата рекомендації до друку: 15.02.2025

Дата оприлюднення: 31.03.2025